

П.В. Пеліхова, магістрант (*ХДУХТ, Харків*)

РИЗИКИ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Дослідження економічної сутності банківських ризиків дозволив визначити, що більшість дослідників у цій сфері під банківським ризиком розуміють можливу загрозу втрати банком частини ресурсів, недоодержання доходів або створення додаткових видатків у результаті здійснення фінансових операцій. Банківські ризики відрізняються місцем і часом виникнення, сукупністю зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на їх рівень і, отже, способом їх аналізу і методами вимірювання та зниження.

В економічній літературі зустрічаються кілька типів класифікацій банківських ризиків. Так, деякі економісти визначають, що комерційні банки, які працюють в умовах ринку, зтикаються з ризиками втрат і банкрутств. При цьому основні види ризиків пов'язані зі структурою кредитного та інвестиційного банківських портфелів. Серед портфельних ризиків фахівці виділяють кредитний ризик, ризик ліквідності та ризик зміни процентних ставок.

Отже ризик притаманний усім банківським операціям. Але на особливу увагу в системі всіх банківських ризиків заслуговує кредитний ризик, що супроводжує усі активні операції. До активних операцій належать операції банку, що пов'язані з наданням клієнтам залучених коштів у тимчасове користування (надання кредитів у готівковій або безготівковій формі, на фінансування будівництва житла та у формі врахування векселів, розміщення депозитів, проведення факторингових операцій, операцій репо, фінансового лізингу тощо) або прийняттям зобов'язань про надання коштів у тимчасове користування (надання гарантій, поручительств, авалів тощо), а також операції з купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів і від свого імені (включаючи андеррайтинг), будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми.

За результатами експертних оцінок структура потенційних втрат банків, що досліджувались, склала: кредитний ризик – 50%, ризик ліквідності – 20%, валютний ризик – 5%, інші види ризиків – 25%. Отже найбільшу загрозу втрати доходності і стабільності має для банків саме кредитний ризик.

На підставі аналізу діяльності комерційних банків визначено, що основними причинами виникнення кредитного ризику на рівні окремого кредиту є:

- нездатність позичальника до створення адекватного грошового потоку;
- ризик ліквідності застави;
- моральні та етичні характеристики позичальника.

Кредитний ризик обумовлюється невиконанням позичальником кредитних зобов'язань перед банком. Рівень кредитного ризику – сума, яка може бути втрачена при несплаті або простроченні виплати заборгованості.

У банківській практиці виділяють такі рівні ризику: за окремою кредитною угодою та кредитного портфеля в цілому. Максимальний потенційний збиток банку дорівнює повній сумі заборгованості у випадку її несплати клієнтом. Оцінка рівня ризику, пов'язаного з певним позичальником та видом кредиту, базується на оцінці різних видів ризику, які виникають для банку при наданні кредиту. До чинників, які збільшують ризик кредитного портфеля банку, належать:

- надмірна концентрація – зосередження кредитів в одному із секторів економіки;
- надмірна диверсифікація, котра призводить до погіршення якості управління за відсутності достатньої кількості висококваліфікованих фахівців зі знаннями особливостей багатьох галузей економіки;
- валютний ризик кредитного портфеля;
- недосконала структура портфеля, якщо його сформовано лише з урахуванням потреб клієнтів, а не самого банку;
- недостатня кваліфікація персоналу банку.

Ризик банківської системи України залишається одним із найвищих у світі. Ключовими чинниками високих фінансових та операційних ризиків для українських банків є, як і раніше, напружена ситуація на Сході, а також політична нестабільність. Окрім цього, банківська система України зазнає високого боргового тягара, за яким у 2018 році має бути здійснено суттєві виплати за зовнішнім боргом, і високого рівня боргового навантаження корпоративного сектора, у якого близько 80% боргу в іноземній валюті.

Згідно з Глобальним рейтингом конкурентоспроможності, стабільність вітчизняної банківської системи є найгіршою в світі. Проведений аналіз стану сучасної банківської системи України та опрацювання наукових праць дозволили виділити такі основні проблеми:

- невисокий рівень капіталізації комерційних банків, що знижує їх стабільність;
- зниження ліквідності банків;
- слабка диференціація банківських послуг – при досить значній кількості комерційних банків спектр та обсяги послуг залишаються обмеженими;
- висока вартість банківських послуг при низьких доходах населення, в результаті чого зменшується кількість потенційних користувачів банківськими послугами;
- високий рівень залежності від іноземних позик і значна частка іноземного капіталу в структурі капіталу банківської системи;
- наявність значної кількості ризиків банківської діяльності;
- втрата банками довіри населення, наслідком чого є зменшення мобілізації фінансових ресурсів банками;
- недосконала система захисту вкладів громадян;
- недостатній рівень кваліфікації менеджерів і спеціалістів та брак досвіду кадрового персоналу.

Відповідно до Законів України «Про Національний банк України», «Про банки і банківську діяльність» з метою зменшення банківських ризиків Національний банк встановлює нормативи кредитного ризику, що є обов'язковими до виконання всіма банками, і недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку. Контроль за дотриманням комерційними банками економічних нормативів здійснюється щодня та щомісяця Управлінням нагляду НБУ. У разі невиконання вимог щодо усунення порушень економічних нормативів у встановлений НБУ термін, Національний банк має право застосовувати такі заходи: накладати штраф на керівників банків та інших фінансово-кредитних установ у розмірі до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; усувати керівництво від управління банком та іншою фінансово-кредитною установою і призначити тимчасову адміністрацію; припинити дію ліцензії на здійснення окремих банківських операцій на термін до одного року.

У разі порушення законів чи інших нормативних актів, що спричинило значну втрату активів і настання неплатоспроможності банку або заподіяло істотну шкоду інтересам його клієнтів Національний банк має право відкликати ліцензію на здійснення усіх банківських операцій, прийняти рішення про реорганізацію або ліквідацію банку та призначити ліквідатора.